

Amatőrök és hivatásosok

Bach korában az egyházzenet hivatásos zenészek művelték (még az iskolásokat is közejük számítom), méghozzá a kor átlagos vagy éppen legmagasabb szintjén állók. Ezzel szemben ma azt szorgalmazza az egyházi közvélemény, hogy a gyülekezet maga énekeljen, s ha van is kórus, az inkább a gyülekezet buzgó tagjaiból alakuljon, semmint fizetett zenészekből. (Furcsa módon, azt senki sem kívánja, hogy a pap, lelkész, sekrestyés, harangozó is „buzgóságból” lássa el feladatát.) Hogy is van ez rendjén? Ha kétségeink vannak, jó visszamenni a kezdetekhez, nem azért, hogy pontosan másoljuk a régi állapotokat, de hogy valamihez viszonyítani tudjuk nézeteinket.

A korai keresztény századokban az istentisztelet liturgikus-zenei szerkezete a pap (továbbá: diákonus és más segédkezők) és a gyülekezet dialógusára épült, azonban ebbe szervesen beletartozott a képzett zoltárénekes, később zoltárénekesek szolgálata, akik dolga egyrészt az volt, hogy védjék, őrizzék, ápolják, fenntartsák az istentisztelet zenei rendjét, másrészt pedig hogy a szertartást az általa megindokolt rendben, magasabb követelményeket támasztó zenével ékesítsék.

Kétségtelen, hogy a századok folyamán a képzett énekesek szerepe növekedett, háttérbe szorítva a gyülekezetet, s erre érthető ellenhatás volt a reformáció, melynek egyes irányzatai teljesen kiiktattak mindent, ami túlmélt a gyülekezet énektudásának szintjén. S az egyházakat együttesen nézve (vagyis a különbségeket most elhanyagolva) elmondhatjuk, hogy mindkét megoldás fennmaradt, de egymástól el- és az istentisztelet egységéből kiszakadva. Nemcsak Bach korában, de egészen századunkig fennmaradt a pénzen vett zenészek szolgálata (s most nem elsősorban a kántori szolgálatra, hanem a zenekaros istentiszteletek ellátóira gondolok), másrészt az orgonista-kántor által irányított gyülekezeti éneklés önmagában elégnék látszott az istentiszteletek túlnyomó részében. Amikor és ahol pedig az egyház pénzforrásai a hivatásos zenészek eltartására már kiapadtak (vagy ezt nem tartották fontosnak), nagyobb feladat maradt a helyi erőkre, a zenéhez többé-kevésbé értő buzgó amatőrökre. Így alakult ki a XX. század közepéig egyházzenei modellje.

A század végén azonban a liturgikus gyakorlat egészében új eszmélkedés kezdődött, s ez a zene szerepére és megosztására vonatkozó kérdéseket is feltette. Mire tanít tehát a kezdeteket számba vevő történelmi visszapillantás? Arra, hogy a helyes megoldás valószínűleg nem a két pólus szembeállítása, hanem a liturgia által rendezett együttműködése. Az istentisztelet logikája megfelelő helyet tud adni a hivatásos zenészek produktumának is (akarattal nem használom a „produkción” szót), s pontosan meghatározza a gyülekezet szerepét, mégpedig eszményi esetben nemcsak strófás éneklését, hanem dinamikus-dialogikus zenei szerepét. Az amatőr énekesek kórus-szereplését is örömmel kell vennünk. De kétségtelen, hogy javukra válik, ha ezeket is hivatásos (jó kottaolvasó, képzett) énekesek támogatják. Valahogy rá kellene venni az egyházakat, hogy erre is szánjanak egy csekély pénzt. A pénz persze nem a buzgóságot pótolja, hanem a rendszerességet biztosítja!

E modell támogatására jött létre a Fővárosi Kántorátus. Jó lenne, ha munkáját az egyházzenészek közös ügynek tekintenék, egy kiegyensúlyozott, jövőbeli egyházzenei munkamegosztás mintájaként figyelnék. A zenész gondolkodjon el azokon a szavakon, melyekkel az ősegyházban az énekeseket hivatalukba beiktatta a pap: „Vide, ut quod ore cantas, corde credas, et quod corde credis, operibus comprobes. — Ügyelj, hogy, amit száddal énekelsz, szíveddel hidd, s amit szíveddel hiszel, tetteiddel igazold!”